

KIBRIS TÜRK MÜZİĞİNDE İRFÂNÎ BOYUT

Ubeydullah SEZİKLİ¹

Murat Salim TOKAÇ²

ÖZET

İrfân: Tasavvufta bâtinî, ledünnî ve ilâhî bilgisi olarak ifade edilir. Bilmek anlamına gelen marifet kelimesi gibi a-re-fe kökünden türemiştir. İrfân'ın aslı kendini bilmektir ve kendini tanıyabilen Rabb'ini de tanıyabilir. Halk irfânı denildiğinde ise milletimizin ortak aklının zeminini oluşturan, değerler ve inançlardan doğan tecrübelerden süzülen bilgi anlaşılır. Tecrübeler, tarih kitaplarında, destanlarda, cönklerde ve türkülerde kayda geçmiştir. İncamız ise, ahlaki prensipleri, âlem tasavvurunu, insanın varlık algısını, kâmil insan modelini yani mânevi kültürümüzü meydana getirir. Deneyimlerin özgün bir anlama kavuşması ve değerlerin oluşmasında temel itici güç inançtır. İncamızı köklü hale getiren ve gelenekselle yoğuran mûsikî bu halk irfânının içerisinde doğan, bununla beslenen ve halk irfânının gelecek nesillere iletilmesine aracılık eden en önemli unsurlardan birisidir.

Bu irfânın bir bölgede var olması orası hakkında kökleşmiş ve yıkılmaz kalelerin varlığına delalet eder. Yokluğu ise acilen yapılması gereken kültürel yatırımlara işaret eder. Kıbrıs Türk müziğinde irfânî boyut hakkında kaleme aldığımız bu tebliğimizde konunun varlığı ve yokluğu yanında çözüm önerilerimiz de yer almaktadır.

Barış Manço'nun 1971 yılında gezdiği Kıbrıs'ın Göçerli köyünde anlatılan bin sekizyüzlü yıllarda yaşayan Sarı Çizmeli Mehmet için yaptığı eser buna en güzel örneklerden birini teşkil etmektedir. Cömertlik gibi üstün bir haslet bu eserle milyonlarca insana ulaşmış, tüm Türkler ve hatta dünyanın birçok ülkesi Kıbrıs'ın değişik bir yönünü fark etmiştir. İrfan sadece dini öğeler içermez; evrensel ahlaki değerler de irfân içerisinde anılır. Fakat bunların sayıları maalesef göçle Kıbrıs'a gelen eserleri saymazsak bununla sınırlı kalmaktadır. Bu nedenle sunacağımız tebliğ ağırlıklı olarak Kıbrıs'ta bu irfânî kültürün oluşması için yapılabilecek eylemlerden oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mûsikî, Türk Mûsikîsi, Kıbrıs Müzikleri, İrfânî Müzik, Kıbrıs Türküleri.

THE ASPECT OF WISDOM IN TURKISH CYPRUS MUSIC

¹ Doç.Dr. İstanbul Üniversitesi Öğretim Üyesi, ubeydullah.sezikli@istanbul.edu.tr

² Prof.Dr. Haliç Üniversitesi Öğretim Üyesi, muratstokac@gmail.com

ABSTRACT

Wisdom (irfân): It is expressed as hidden, unknown and divine knowledge in Sufism. It is derived from the root “a-re-fe”, like the word "marifet”, which means “to know”. The main point of wisdom for one is to know himself, and whoever can know himself can also know his God. When the wisdom of the people is mentioned, it is the knowledge that emerges from the experiences consisting of values and beliefs that form the basis of the common mind of our nation. Experiences are recorded in history books, epics, *cönks*³ and folk songs. Our belief, on the other hand, creates moral principles, the perception of the world, the perception of existence for human, the mature human model, that is, our spiritual culture. The main driving force in gaining a unique meaning of experiences and forming values is belief. Music, which rooted our belief and united it with the traditional, is one of the most important elements that formed and developed within this folk wisdom and helped to transmit folk wisdom to future generations.

The fact that this wisdom is in a region indicates the existence of deep-rooted and indestructible values about that place. Its absence indicates cultural innovations that need to be done urgently. In this study, which we wrote in terms of wisdom in Turkish Cyprus music, there are our suggestions as well as the presence and absence of the subject.

Bariş Manço's work for *Mehmet in Sarı Boots*⁴, who lived in the eighteenth century from the village of Göçerli in Cyprus which he visited in 1971, is one of the best examples of these. An important quality like generosity has reached millions of people with this work. All Turks and even many countries from all over the world noticed a different aspect of Cyprus. Wisdom does not only consist of religious characteristics. Universal moral values are also included in wisdom. However, except for the works which was brought to Cyprus with immigration, their numbers are unfortunately limited to this. Therefore, the paper we present mainly consists of actions that can be taken to create this culture of wisdom in Cyprus.

Keywords: Music, Turkish Music, Cyprus Music, Wisdom Music, Cyprus Folk Songs.

³ A leather-covered poetry notebook, where poets used to collect their poems and sometimes included the poems of other poets.

⁴ Orig. “Sarı Çizmeli Mehmet Ağa”.

“En az iki-üç aylıkken üç-dört yaşına kadar annenin çocuğuna, onu kucağında, ayağında veya beşikte sallayarak daha çabuk ve kolay uyutmak için yahut ağlamasını susturmak için hususi bir beste ile söylediği ve o andaki halet-i rûhiyesini yansıtır mahiyette, umumiyetle mâni türünde bir dörtlükten meydana gelen bir çeşit türkülerdir.”⁵

“Dil ve irfân eğitimi daha çocukken başlar. Her ulusta toplumun yapı taşı olarak kabul edilen çocuk, ulusların geleceği, yarınların teminatıdır. Çocuk, aile için ne kadar önemli ve değerli ise ulus için de o nispette önemli ve değerlidir. Bu değerli varlığa, yaşamı süresince gereken önemin gösterilmesi gerekmektedir.”⁶

Topluma yararlı, çevresi ile uyumlu, insanlığa faydalı bir birey yetiştirmenin yanında yaşadığı coğrafyanın kültürüne sahip çıkan, gelenek ve göreneklerine, milli ve manevi değerlerine bağlı irfânlı bir nesil yetiştirme süreci çocukluk döneminden itibaren başlar.

İnsanın bebeklik döneminde ana lisanına ait özelliklerle ilk karşılaştığı form ninnilerdir. Bu formun köklü mirasının üzerine çağımızda da geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması gerekmektedir. Çocuğun gelişiminde fizikî beslenme ne kadar önemliyse, ruhi ve toplumsal gelişimine yardımcı olacak ninniler de en az o kadar önem arz etmektedir.

Aşağıda sunulan Kıbrıs'ta okunan ninnilerden verdiğimiz örneklerin çoğaltılması ve yaygınlaştırılması elzemdir.

Ağğu ağğu de bana Ağğu ağğu desinler

Anan gurbandır sana Oğlumu/gızzımı sevsinler
Ağğu ağğu deyesin -Ağğularımı sevsinler-
Gartık dile gelesin Bir ağası bir abası
Serpes serpes gonuşan Yavrumu güldürsünler
Bana anne deyesin Eee.....eee...yavruma nenni
Eeee...ee..yavruma nenni

Ağlama yavru bebeg Amman da oğlum acıgdı
Buban şindi geleceg Uffucug isder yesin
Sana goggo getireceg Ooo.....Ooo.....Oo

⁵ Amil Çelebioğlu, *Türk Ninniler Hazinesi*, İstanbul 1982, s. 9

⁶ Yurdal Cihangir, *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki Okul Öncesi Çocukların “Ninni, Tekerleme Ve Masallar Aracılığı İle Türkçe Dil Becerilerini Kazanmaları Üzerine Bir Değerlendirme*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2009.

Ooo...yavruma ooo..oo Aç ağzını yum gözünü
Ooo...oğluma/gızıma Ooo...oo Ne datlıdır göresin
Hamma...hamma...hammacıg
Bahcaya gurdum salıncag Hoppalarda gezdirdim
Eline verdim oyuncag Beledim da emzirdim
Hella da bulla salladım Ağlamasın hussolsun
Uyumadı gitti yumurcag Böyüsün adam olsun
Eee... Eeee.....Eee Eeee....Eee.. Yavruma nenni

Dandini dandini dan guşu Nenni derim edasına
Bal yemez arı guşu Oğlum benzer bubasına
Anası hatun gişi Huyu çekmiş dedesine
Babası beyler başı Nenni yavrum nenni
Halası hela taşı Nenni oğluma nenni
Teyzesi yüzüg daşı eee....eee Eee.....eeee.....eee..

Anası onu sallasın Dandini dandini danadan
Geydirsin da allasın Bağışlasın yaradan
Benim gızzım çok güzzel Benim gızzım saf nurdan
Allah nazardan saklasın. Parlak ayın ondördünden..
-Amman da göz dutmasın- Eeeeeeee.. yavruma nenni
Eee... eee. Yavrum nenni Eeee.....eeee.. gızzıma nenni
Eee... eee. Gızzıma nenni Eee eeee..... eee.
Eeee... eee. Eeee..... eeee..

Bahcalardan su gelir Evlerinin öngü asma
Mekkelerden hû gelir Asmanın dalına basma
Yavrum yattı yatağna / beşiğne Gızdım deye bana küsme
Şindik uykusu gelir, Eee..... eee... yavrum nenni
Eee eee yavruma nenni Eeee... ...eee... gızzım nenni
Eeee..... eee... oğluma / gızıma nenn Eee... eeee eee..
Eeee eeee eeee eeee

Ben oğlumu ikârım Guyumuz vardır derin
Silerim budralarım Toprag damlar olur serin
Sararım gundaklarım Gızzım yadmış yatağna
Salıncagda sallarım Da uyaycag derin derin
Eee eee... yavruma nenni Eeee.... eee... yavrum nenni
Eee..... eee.... oğluma nenni Eeeee... eee.. gızzıma nenni
Eee eeee..... eee....ee. Eeee..... eee.....ee..

A- TÜRKÜLER

Gündelik dilde kullanılan irfân içerikli söz ve deyimlerin yanı sıra dilden dile kuşaktan kuşağa intikal ettirilen türkülerimiz, söz konusu irfânın başlıca nakil vasıtası olmuş ve böylece millî bilincin korunması işlevini görmüştür.

“Toplumumuzda dinî-sosyal antropoloji, daha çok tasavvufu ilişkilidir. Zira Türk Müslümanlığının temelinde, tasavvufî rengin ağırlığı göz ardı edilemez bir olgudur. Tasavvuf veya irfân kültürü, milletimizin ferdî ve içtimaî hayatına dair birçok alana nüfûz ettiği gibi sanat ürünleri ve faaliyetlerine de etki etmiştir. İrfan kültürü, Anadolu insanının hayatının merkezinde yer almaktadır. Özdeyişlerin manilerle, ilahilerin türkülerle iç içe geçtiği ve kaynaştığı bu kültür, içinde bulunduğu havzada binlerce yılın mirası olan sanat, estetik ve bilgelik şaheserlerini oluşturmuştur. Böylece Anadolu, İslam İrfânı’nın rengi ve kokusunun sindiği kutlu bir yerin adı haline gelmiştir. Ülkemizin her yöresinde irfânî mesajlar taşıyan türkülerimizin varlığı, bu hakikati gözler önüne sermektedir.”⁷

Gündelik dilde kullanılan irfân içerikli söz ve deyimlerin yanı sıra sözlü kültür ürünü olarak nakledilen türkülerimiz, Anadolu irfânının kuşaktan kuşağa aktarımında önemli bir konumda yer almış ve böylece millî bilincin korunması işlevini yerine getirmiştir.

Geleneksel Türk halk müziğinin en önemli özelliklerinden birisi yörelere has söyleniş ve çalma biçimleridir. Bunun için Kıbrıs kendine has şivesi ve halk oyunlarında bulunan melodileri ile türkü üretmeye uygun bir bölgedir.

Bunun yanında Kıbrıs’ta yaşanan acıların, hüznünlerin insanların belleklerinde hep taze kalması için edebiyat ve müzik kullanılmalıdır. Bir yemen türküsü, bir Çanakkale türküsü bize kendi özümüzü ve ne olduğumuzu anlatması açısından yüzlerce cilt kitaptan daha etkili ve yaygın kullanım alanına sahiptir.

Aslında bir coğrafyada varlığımızın en büyük ispatı o coğrafyada ortaya konulan “Olay Türküleridir.” Olay türkülerini kavramı, tarihi konulu (fetih, savunma, yenilgiler, bozgun, kahramanlık), eşkıyalık ve aile facialarını anlatan olayları kapsamaktadır.

“Bu konuları içeren notalı notasız ulaşabildiğimiz kaynaklardan elde ettiğimiz verileri bir düzen içinde sıralanarak, üzerlerinde çalışılmıştır. Kalelerin ve şehirlerin savunulması, fetihleri ve bu savaşlarda gösterilen kahramanlıkları anlatan türkülerini şehir türkülerini olarak bir araya getirilmiş, şahıslara yakılmış türküler ise kahramanlık,

⁷ Ender Doğan, *Sivas Türkülerinde İrfânî Boyut*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2015, s. III.

eşkıyalık ve aile faciaları konularıyla şahıs türkülerine koyulmuş. Son olarak her iki sınıfa girmeyenler ise diğerleri başlığında toplanmıştır.”⁸

Kıbrıs, tarihi boyunca coğrafi konumu nedeni ile toplumu derinden etkileyen olayların sıkça yaşandığı gerçeği maalesef müzikal anlamda bir gelişme göstererek hak ettiği yere gelememiştir.

Bir askerin şehadeti üzerine yakılan, evlat acısını konu edinen, aşağıda verilen Kıbrıs türküsünü olay türkülerine örnek olarak gösterebiliriz.

Sabah oldu uyanamam
Bu acıya dayanamam
Asker oğlum şehit oldu
Hayatına doyamadan

Şehit oldu asker oğlum
Hayatına doyamadan

Gün doğmadan geldi haber
Mevla'm verdi acı keder
Tezkeresin bekleriken
Neden geldi kara haber

Şehit oldu asker oğlum
Hayatına doyamadan

Ben ağlarım içim yanar
Mevla'm verir elbet sabır
Unutamam tek oğlumdu

Şehit oldu asker oğlum
Hayatına doyamadan
(Kaynak kişi: Bekir Kara)

⁸ Fikri Soysal, *Rumeli Olay Türküleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007, s. VII.

Türküler hangi fraksiyonun etkisinde olursa olsun gerek biçimsel özellikleri gerekse temaları ve gerekse icra ve intikal süreçleri itibariyle ortak bir sembol evreni oluşturmuş, müşterek bir duyarlılığı besleyip büyütülmüştür. Kaynaklar tekke dışı âşık edebiyatının özellikle XVI. yüzyıldan itibaren büyük bir gelişme gösterdiğini söyler. Bununla birlikte tekke çevresinden olsun ya da olmasın günümüze kadar gelen pek çok türküde halk irfânının en yalın halini ölüm, aşk, vuslat, birlik, bilgelik, yaratılana saygı, terbiye, çile gibi temalarda gözlemlemek mümkündür.

“Anonim ve söyleyeni belli olmak üzere iki kategoride incelenebilecek türküler, Türk halk şiirinde sözlü kültürü temsil eden büyük bir kaynaktır. Türk milletinin yazılmamış belleği olarak adlandırabileceğimiz anonim türkü metinleri milletin kolektif ruhunu yansıttığı gibi bireyin dünya üzerindeki kişisel macerasına da ışık tutar. Kahramanlık konusunun işlendiği –özellikle- anonim türkülerde dile getirilen olağanüstü güç ve cesaret verici söylemin kolektif ruhu şaha kaldıracak ve felaket anlarında milleti bir arada tutacak bir misyon üstlendiği âşikârdır.”⁹

Türkülerin irfan içerikleri düşünüldüğünde yanlış bir algılama ile daha çok tasavvuf veya dini kültürün etkili olduğu anlayışı hâkimdir. Ancak bu anlayış doğru değildir. Bir sevgiliye yazılan şiir, o coğrafya ile kişiler arasındaki duygusal bağları kuvvetlendirmekte, sevmek ve fedâkârlık duyguları bununla öğrenilmektedir.

Ah güzelim sen ne ettin
Yaktın yüreğimi gittin (ahu gözlüm)
Gönül bağım viran ettin
Yaktın gittin neler ettin

Viran oldu bağım bahçem
Bilmem ki ben nere gidem (ahu gözlüm)

⁹ Sema Özher Koç, *Kahramanlık Mitosu -Varlık Karşıtlığında 'Çanakkale İçinde Vurdular Beni' Türküsü Üzerine Bir Çözümleme*, Sobider, Yıl: 2, Sayı: 5, Aralık 2015, s. 114.

Soldu dalında yaprağım
Toprak oldu cismim canım

Halım yaman derdim yaman
Özlemimsin sen her zaman
Kulun kölen oldum bittim
Yorulmuşum bitmez zaman

Bir başka türküde ise;

Gül oldum tütmedim el oldum yetmedim
Yerden yere vurdun merhamet etmedin

Dağlar yüce dağlar
Gönlüm içten ağlar
Zalim gurbet eller
Derde dertler bağlar

Yok kapımı çalan ne halimi soran
Senden ayrılalı hani beni soran

Dağlar yüce dağlar
Gönlüm içten ağlar
Zalim gurbet eller
Derde dertler bağlar

Dağın başı duman derdime yok derman
Hep dilendim ama gelmiyor ki ferman

Dağlar yüce dağlar
Gönlüm içten ağlar
Zalim gurbet eller

Derde dertler bağlar

Şarkılardaki ve şiirlerdeki irfân, bazen dolaylı olarak anlaşılır. Bir Kıbrıs türküsü olan ‘mağusa limanı’ buna bir örnek olarak gösterilebilir. Türkünün hikayesinde sömürgeciliğe karşı takınılan bir tavır, hürriyet ve vatan için verilen bir can vardır. Bu hikâyeyi bilenler bu türküyü dinlediklerinde o günleri hatırlamaktadırlar. Bunun irfâni bir içeriği var mı diye sorarsak tabii ki vatan sevgisi imandandır.

Bu türkünün sözlerinin ‘İskeleden çıktım yan basa basa Mağusa'ya vardım kan kusa kusa. Mağusa limanı, limandır liman, beni öldürende yoktur din iman’ sözlerini zikrederek son nefesini veren Ali ismindeki şahsın ardından, eşinin ‘Uyan Ali'm uyan uyanmaz oldun yedi bıçak yarasına dayanmaz oldun.’ şeklinde ilave ettiği mısralarla oluştuğu aktarılmaktadır.

Aşağıdaki Kıbrıs türküsüne de bakacak olursak eser iman temasıyla başlamaktadır. Yani ‘ben bir Müslüman beldesinde yaşıyorum ve minaresinde ezan var.’ vurgusu yapılmaktadır.

Minarede ezan var
Kız köşkünde gezen var
Şu Gıbrız'ın içinde
Yüreciğimi ezen var

Yüzüğümün daşı elmas
Böyün gülümüz solmaz
Çifte doktorlar gelse
Derdime çare bulmaz

Cebinde kuru üzüm
Sevdiğim iki gözüm
Senden başka seversem

Kör olsun iki gözüm

B- İLAHİLER

“Eski Türklerde Mûsikînin şiirden ayrılmadığı ilk devirlerde şairler törenlerin vazgeçilmez birer düzenleyicisi idiler. Tonguzlar’ın “şaman”, Altay Türkleri’nin “kam”, Yakutlar’ın “oyun”, Kırgızlar’ın “bahşı”, Oğuzlar’ın “ozan” adını verdikleri ve şairliğin dışında sihirbazlık, rakkaslık, hekimlik ve musikişinaslık gibi birçok vasıfları da bulunan bu kişilerin halk üzerinde büyük etkisi vardı. Bahşı-ozan, yapılan törenlerde kendinden geçmiş bir halde birtakım hareketler yaparken aynı zamanda Türklerin en eski çalgısı kabul edilen “kopuz” eşliğinde şiirler okurdu. Türk musikisinin en eski şeklinin, bahşı-ozanların kopuzlarla çaldıkları bu nağmeler olduğu söylenir. Ancak hususi bestesi olan ve sihirli bir tesiri olduğuna inanılan bu güftelerin eski örnekleri zamanımıza kadar gelememiştir.”¹⁰

Türklerin Müslüman olduktan sonra da bu kişiliği bünyelerinde yaşattıkları söylenebilir. Dede Korkut Hikâyeleri’ndeki Korkut Ata tam da böylesi bir şahsiyettir. Tartışmalı konularda hakemliğine başvuru, toplumda merkezi bir öneme sahip ve bilgeliğin kaynağıdır. Dede Korkut Hikâyeleri’nde, ‘hikâyeyi Alp Ozan söylesin’ ifadesi, saz şairini ima eder.¹¹ Türkler İslâmlaştıktan sonra da ahlâkî düsturları içeren bir takım şiirleri, menkıbeleri kopuz eşliğinde çalıp söylemeye devam ettiler, şiirin ve mûsikînin gücünü İslam’ı, ahlakı ve aşkı yaymak için kullandılar.

“Hoca Ahmed Yesevî, Mansur Ata, Said Ata, Süleyman Hakîm Ata ve Lokman Parende gibi halifelerini ve yüzlerce öğrencisini muhtelif bölgelere göndermiştir. Bilhassa “Hikmet” adıyla anılan şiirleriyle yaktığı irfân چراğı, Türk illerini aydınlatmıştır. Yesevî dervişleri olan Alperenler, Harezmi, Horasan ve Azerbaycan yoluyla Türklerin yeni yurdu Anadolu’ya gelmişlerdir. Bu sûfilerin beraberinde getirdikleri Yesevî öğretilerinden oluşan tasavvuf ekolü, bir yandan Anadolu’nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasına katkı sağladığı gibi hikmetlerle oluşturulan edebi zevk de tasavvufi edebiyatın şekillenmesine vesile olmuştur. Böylece Tasavvuf, kısa zamanda Türk toplumunda yaygınlık kazanmıştır.”¹²

¹⁰ Nuri Özcan, “Türklerde Müsiki”, *Türk Din Musikisi Eğitim Seti*, İstanbul 2012, s. 48

¹¹ Sadık Yalsızuçanlar, *Efendiler Bağı & Davut Sulari Yaşamı ve Şiirleri*, İstanbul 2018, s.16

¹² Bilal Kemikli, *Dost Elinden Gelen Ses*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2004, s. 17.

Kültür tarihimizi derinden etkileyen ve şekillendiren, kaynak eserlerde sıklıkla karşılaştığımız “Horasan Erenleri” tabiri, Melâmet anlayışını benimsemiş olan sûfiler için kullanılmıştır. İbn-i Arabî, Sadreddin Konevî, Mevlâna Celâleddin bu ekolün takipçileri olarak zikredilir.¹³ Mutasavvıf düşünürler, tasavvuf düşüncesini felsefi anlamda sadece bir metafizik/ezoterik düzlemde değil bir ontolojik, epistemik ve bir tasavvur olarak ortaya koymaya çalışmışlardır. Böylece tasavvuf, düşünce ve sanat hayatına ışık tutmuş, ince sezgi, derin ilahi duyuş ve yaşayışı ile İslam düşüncesinin sanat formu almasına vesile olmuştur.¹⁴ Anadolu sûfiliğinde müziğin ilahi bir cezbe vesilesi olarak kabul edilmesi müziğin toplumda yaygınlaşmasına katkı sağlamakla birlikte Türk müziğinin gerek halk gerek klasik müzik anlayışı üzerinde Türk mutasavvıf müzisyenlerin üslupları etkili olmuştur diyebiliriz. Ali Şir Nevâî’den Hüseyin Baykara’ya, Hâfız Post’tan Itrî’ye, Dede Efendi’ye, Âşık Yunus’tan Pir Sultan Abdal’a oradan Kaygusuz Abdal’a ve Emrah’a nice öne çıkan isimlerde bunu görmek zor değildir.¹⁵

Anadolu irfânının şekillenmesinin en önemli unsurlarından biri olan ilahiler aynı zamanda coğrafyada bulunan Erenler diye anılan kişilerin tanıtılması açısından önemlidir. Kıbrıs’ta bulunan manevi değeri haiz mekânların ve kişilerin bu ilahilerde yer alması yapılacak çalışma için değerlidir.

Bu hususta Kıbrıs’ta medfun bulunan Hala Sultan konunun en güzel örneklerinden biri olabilir. Sahabe ve Hz. Muhammed’e akrabalığı ile tanınan Hala Sultan hakkında kaleme alınacak şiirler ve besteler bir başlangıç olabilir.

Kurt Baba, İttik Baba, Kara Baba, Seyran Dede, Durmuş Dede, Kırklar Tekkesi, Magosa’da Kutup Osman Tekkesi’nde medfun bulunan Atpazarlı Osman Fazlı (1632-1691) gibi şahsiyetler, yaşadıkları yüzyılda tasavvufi hareket içerisinde önemli simalardır. İsmail Hakkı Bursevî O’nun Halifesidir. Hz. Ömer Tekkesi’nde Kıbrıs Türkleri yedi veli zatın medfun olduğuna inanırlar. Mevlevi Tekkesi ise Kıbrıs için en önemli ve değerlendirilmesi gereken mistik mekanlardan birisidir. Kuzey Lefkoşa’da 1593 yılında Kıbrıs fatihlerinden Arap Ahmet Paşa tarafından kurulan Mevlevihane bugün Kıbrıs’ın simgelerinden birisi

¹³ Osman Çetin, “Horasan”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt:18, İstanbul, 1998, s. 240.

¹⁴ Bilal Kemikli, *Dost Elinden Gelen Ses*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2004, s. 71.

¹⁵ Fatma Âdile Başer, *Türk Halk ve Klasik Müzikleri’nin Oluşum ve İlişkilerine Tarihten Bakmak*, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Cilt 3, sy. 1, s. 17-18.

olmayı sürdürmektedir. Tüm dünyada Hz. Mevlana'nın öğretilerine ve Mevlevi musiki ve semasına duyulan ilgi ve alaka göz önüne alındığında bu mekânın daha aktif kullanılması gerektiği anlaşılacaktır. (konu dağınık, anlaşılmıyor)

Tarih boyunca gemi ile Hacca gidenlerin uğrak yeri olan bu mevlevîhânenin Dânişî Ali Dede, Siyâhî Mustafa Dede, Hızır Handi Dede, Ârif Dede, Sadri Dede, Muhammed Mukîm Dede, Talib Dede, Nesib Dede, Müneccim başı Ahmed Dede, Derviş Lebib yetişen şairlerdir. Görüldüğü gibi yapısal özelliklerinin yanında içerisi de dolu bir mekandır. Hac yolculuğu sırasındaki bu tarihi fonksiyonu günümüzde nostaljik olarak yaşatılabilir. İsimlerini saydığımız şairlerin şiirleri irfânın derûnî nağmeleri ile buluşabilir. Mevlevihane aktif olarak Kültür Bakanlığı aracılığı ile sema ve mesnevi öğretisinin aktarımında aktif rol alabilir. Şüphesiz tüm bunlar oluşacak irfanî kültürün iç dinamikleri olacaktır.

Konunun Kıbrıs'ta varlığı ile ilgili Kıbrıs'ta derlenen bir Ramazan manisi ile bu bölüme son verelim.

Ramazan geldi gidiyor
Bizleri mahzun ediyor
Ayasofya'nın kandilleri
Sövündü bıraktı gidiyor

Yanyi Cami direk ister
Söylemeye yürek ister
Benim karnım tokdur amma
Arkadaşım bürek ister

SONUÇ

Sunmuş olduğumuz tebliğde daha çok müziğin güfteli olan eserleri hakkında konuştuk. Bir de İrfânın sadece müzikal olan tarafı vardır. Bu müzikal taraf aynı zamanda kullanılan enstrümanlar aracılığı ile bir medeniyet haline dönüşür. Bu medeniyet sazı, müziği, edebiyatı ve mimarisi ile bir bütündür. Bunların kemali de zevali de simetrik. Bu cümleden şunu anlayabiliriz ki estetikten yoksun bir medeniyetin var olması, gelişmesi, milli bir kimliğe kavuşması akla muhaldir. Bu kimliği yüzyıllar içerisinde var eden bir medeniyetin ise bunu

geliştirmediği güncellemediği taktirde ayakta kalması da akla muhaldir. Zaman içerisinde bunlar yok olmaya mahkumdur. Fakat bu yok oluş da varoluş gibi birden değil zamanla kâimdir.

Kıbrıs'ta köklerimizden gelen irfân ve coğrafi özellikleri tanıtıcı müzikler konusunda özellikle hiçbir grup ve siyasal kimliğin izlerini taşımayan Devlet eli ile kültürün en sağlam ve taşıyıcı rolünü üstlenen sanata ve müziğe yatırım yapmak gereklidir.

KAYNAKÇA

Başer, Fatma Âdile (2006). “Türk Halk ve Klasik Müzikleri’nin Oluşum ve İlişkilerine Tarihten Bakmak”’ Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Cilt 3, sy. 1, s. 17-18.

Cihangir, Yurdal (2009). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ndeki Okul Öncesi Çocukların “Ninni, Tekerleme Ve Masallar Aracılığı İle Türkçe Dil Becerilerini Kazanmaları Üzerine Bir Değerlendirme, Basılmamış Doktora Tezi.

Çelebioğlu, Amil (1982). Türk Ninniler Hazinesi, İstanbul: Ülker Yayınları.

Çetin, Osman (1998). “Horasan”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt:18, İstanbul, s. 240.

Doğan, Ender (2015). *Sivas Türkülerinde İrfanî Boyut*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Kemikli, Bilal (2004). *Dost Elinden Gelen Ses*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Kemikli, Bilal (2004). *Dost Elinden Gelen Ses*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Özcan, Nuri (2012). “Türklerde Mûsikî”, *Türk Din Musikisi Eğitim Seti*, İstanbul: DM Kitap.

Özher Koç, Sema (2015). Kahramanlık Mitosu -Varlık Karşıtlığında ‘Çanakkale İçinde Vurdular Beni’ Türküsü Üzerine Bir Çözümleme, *Sobider*, Yıl: 2, Sayı: 5, Aralık s. 114.

Soysal, Fikri (2007). *Rumeli Olay Türküleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Yalsızuçanlar, Sadık (2018). *Efendiler Bağı & Davut Sulari Yaşamı ve Şiirleri*, İstanbul: Mevsimler Kitap.